

PLATON'UN POLİTİKA FELSEFESİNDEKİ SINIF AYRIMI VE YÖNETİM BİÇİMLERİNE DAİR BİR DEĞERLENDİRME

AN EVALUATION OF CLASS DIVISION AND REGIMES IN PLATO'S POLITICAL PHILOSOPHY

Mehmet EVREN

Aksaray Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü

mehmet_efesus@hotmail.com

ORCID: 0000-0003-3237-7526

ÖZ

Geliş Tarihi:

4.7.2022

Kabul Tarihi:

5.9.2022

Yayın Tarihi:

30.09.2022

Anahtar Kelimeler

Platon,
Politika,
Adalet,
Yönetim Biçimleri,
Sınıf Ayrımı.

Keywords

Plato,
Politics,
Justice,
Regimes,
Class Division.

Platon, insanların temel ihtiyaçlarından dolayı birbirlerine muhtaç olduklarını söyler. Ona göre, bu gereksinimler insanları bir araya getirmekte ve bu sayede toplumsal işbölümü oluşmaktadır. İşbölümü esasına dayanan bir toplum tasarımı ortaya koyan Platon, insan doğasını altın, gümüş ve demir ya da tunç diye sınıflandırır ve insanların mutlu olmaları için tasarladığı ideal toplum ve devlet düzenini de sınıf ayrımına dayandırır. Nitekim Platon'a göre sınıf ayrımı gereği herkesin anladığı ve doğasına uygun işi yapması durumunda o toplum ve devlette adalet sağlanır. *Devlet* diyalogunda sınıf ayrımını dikkate alarak yöneten ve yönetilenlerin kimler olacağına dair ideal bir yönetim sistemi teklif eden Platon, politika felsefesine ilişkin kaleme aldığı diğer diyaloglarında da yönetim biçimlerinden söz etmektedir. Platon'un, felsefenin pratik alanındaki yani bilhassa politika felsefesindeki düşüncelerinin ele alındığı bu çalışmada onun devlet felsefesinde yer verdiği sınıf ayrımı anlayışı ve yönetim biçimlerine dair düşüncelerini, *Devlet (Politeia)* diyalogu başta olmak üzere *Devlet Adamı (Politikos)* ve *Yasalar (Nomoi)* adlı eserleri odağa alınarak bir değerlendirme yapılmaya çalışılmıştır.

ABSTRACT

Plato asserts that people need each other for their basic needs. According to Plato, these needs bring people together and thus, a social division of labor occurs. Putting forward a society design based on the division of labor, Plato classifies human nature as gold, silver, and iron/bronze and, builds the ideal society and state order, which he designed for people to be happy, on class distinction. Indeed, according to Plato, due to class distinction, justice is provided in that society and state when everyone does the work they are familiar with and are in accordance with their nature. Plato, who proposes an ideal management system regarding who the ruler and the ruled will be, taking into account the class distinction, in his dialogue *The Republic*, also mentions the forms of government in his other dialogues on political philosophy. In this study, in which Plato's thoughts in the practical field of philosophy, especially in political philosophy, are discussed, an evaluation has been tried to made on Plato's understanding of class division and regimes in his philosophy of state by taking into account his works, primarily *The Republic (Politeia)*, *The Statesman (Politikos)* and *Laws (Nomoi)*.

DOI: <https://doi.org/10.30783/nevsosbilen.1134301>

Atf/Cite as: Evren, M. (2022). Platon'un Politika Felsefesindeki Sınıf Ayrımı Ve Yönetim Biçimlerine Dair Bir Değerlendirme. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 12(3),1735-1747.

Giriş

Platon (MÖ 427-347), felsefenin hem teorik (*epistemoloji, ontoloji*) hem de pratik, (*aksiyoloji*) alanlarında yazıları olan sistematik bir düşündürdür. Bilhassa onun, “idealar öğretisi” felsefenin bu alanlarında hakikatin arandığı yer olma özelliğindedir. Nitekim Platon’un, epistemolojideki genel geçer bilgiye ulaşma çabası, ontolojideki ideal varlık düşüncesi ve aksiyoloji alanındaki etik ve politika felsefesine dair görüşleri temelde “idealar öğretisi”nden zuhur etmektedir.

Antik Yunan düşüncesinde etik ve politika felsefesi, Sofistler ve Sokrates (MÖ 470-399)’in yaptıkları katkılar sayesinde ön plana çıkmıştır. Nitekim Antik Yunan düşüncesinde özellikle bu düşünürlerin etik ve politika gibi pratik alanlarını sorgulamaları neticesinde felsefenin tartışma zemini de doğal olarak doğadan insana (Guthrie, 1999: 30) ve insanın kurmuş olduğu toplum ve devlet düzenine yönelmiştir. Dolayısıyla insanın yönetim alanındaki pratik meselelerini konu edinen klasik politika felsefesi de pek çok düşünürün ilgi duyduğu bir disiplin haline gelmiştir. Bu bağlamda Platon, *Devlet (Politeia)*¹ diyalogunda hocası Sokrates’i konuşturarak şehir politika ilişkisini kurar. Nitekim Sokrates, kendisini “at sineği” olarak ilan ederek kent yönetimini, kentin politikacılarını ve kentin klasik demokrasi geleneğini eleştirir (Platon, 1946: 31a). Dolayısıyla Platon, hocası Sokrates’in bu eleştirileri üzerinden toplum ve devlet düzenindeki politik krizlere dikkat çekmektedir. Aynı zamanda yaşadığı kentte süregelen politik krizlerin de yakın tanığı olarak ve *Mektuplar* adlı diyalogunda yaşanan bu krizlere şu şekilde değinmiştir:

“Olaylar adeta akıntıya kapılmıştı. Ancak yine de olanları değiştirmek ya da en azından durumu iyileştirebilmek adına çözüm yolu bulmaya çalışıyordum. Bu arada bütün devletlerin kötü yönetildiklerini anladım. Çünkü devletler yeniden düzenlenmedikçe, kanunların daha iyi bir hale getirilmelerine imkân yoktur. (...) İnsanların başına gelen kötülüklerden sakınmasının da ancak gerçek filozofların iktidarı almaları ve tanrının da yardımcı olması sayesinde olabileceğini belirtmişim” (Platon, 2010: 325e-326b).

Görüldüğü üzere Platon bu ifadelerinde kentte yaşanan politik krize dikkat çekerek eksik olduğunu düşündüğü ideal yönetimi aramaktadır. O, politik eyleminin gayesini kentteki politik krizlerin çözümü olarak görmektedir. Bu nedenle politika felsefesinde yeni bir düzen inşa etmeye ve politik krizleri aşmaya çalışmaktadır. Ona göre, politik krizin aşılması ise ancak toplum ve devlette adaletin sağlanmasıyla mümkündür. Dolayısıyla *Devlet* adlı diyalogun daha ilk cümlelerinde “Adalet² nedir?” sorusu bu bağlamda önem kazanır. Çünkü Platon, bu soruyu sorarak adil insanı, adil toplumu ve adil yönetimi aradığını ortaya koymaktadır. Platon’un devlet felsefesindeki bu adalet arayışı aslında onun sınıf ayrımına ve iş bölümüne neden başvurduğunu da açıklamaktadır.

Biz de bu çalışmada Platon’un *Devlet* adlı diyalogu başta olmak üzere *Devlet Adamı* ve *Yasalar* adlı diyaloglarını da dikkate alarak Platon’da toplum düzeni için gerekli görülen sınıf ayrımı anlayışını içeren bir değerlendirme yapmaya çalışacağız. Ayrıca ideal devlet düzeni için gerekli gördüğü yönetim şekillerinden söz edeceğiz. Ancak insanların mutluluğunun amaçlandığı Platon’un ideal düzeninde, adaletin tesisi için iş bölümü ve sınıf ayrımının varlığı önceliklidir. Dolayısıyla konunun bütünlüğü açısından ilk olarak Platon’un kentteki “adalet” arayışından söz edeceğiz.

Platon’un Politika Felsefesindeki Adalet Anlayışı

Geçmiş çok eskilere dayanan “Adalet nedir?” sorusu günümüzde de pek çok düşünür tarafından hâlâ yanıtı aranmakta olan kadim bir sorudur. Platon da vatandaşı olduğu sitenin karşılaştığı politik krizlere yakından tanık olması nedeniyle doğal olarak bu sorunun yanıtını aramıştır. Nitekim *Devlet* diyalogunun ilk bölümünde hocası Sokrates’i Sofistlere karşı, adaletin ne olduğuna dair bir tartışmanın içine dâhil eder.

Platon’un bu diyalogunda Sofist düşünür Thrasymakhos, adaleti “güçlünün işine gelen” diye tanımlar. Ayrıca Thrasymakhos, her yönetimin kanunlarını kendi işine geldiği gibi koyduğundan söz eder. Çünkü ona göre güç

¹ Leo Strauss, *Politeia*’nın, Platon’un *Devlet*’inin orijinal adı olduğunu ve muhtelif anlamlar içerdiğini söyler. Strauss, rejim olarak tercüme edilen *politeia*’nın kente karakterini, biçimini ve ahlaki tonunu veren şey olduğunu rejim olmaksızın, *politeia* olmaksızın asla *polis*’le karşı karşıya kalınmayacağını ifade eder (Strauss, 2018a:135).

² Platon’da geçen adalet kavramı kimi kaynaklarda doğruluk diye çevrilmektedir. Ancak biz bu çalışmada doğruluk kavramı yerine adalet kavramını kullanmayı tercih ettik.

yönetendedir (Platon, 2012: 338c, 339a). Sokrates, Thrasymakhos'tan farklı düşünmektedir. Zira ona göre adalet, herkese borçlu olduğumuz şeyin ödenmesi ve herkese hakkını vermektir (Platon, 2012: 331e, 332c). Sokrates'in bu tanımı sofistlerin aksine adaletin ideal bir formu olduğunu gösterir ve bunun ancak filozof tarafından bilinebileceğine işaret eder. Çünkü Platon'a göre arınmış akıl yürütme yetenekleri nedeniyle filozoflar onları keşfedebilirler (Tannenbaum & Schultz 2010: 71). Platon, adalet başta olmak üzere pek çok meselenin hakikatine ancak filozofun nüfuz edebileceğini “mağara metaforu” örneğinde şu şekilde açıklamaktadır:

“Görünen dünya mağara zindanı olsun. Mağarayı aydınlatan ateş de güneşin yeryüzüne vuran ışığı. Üst dünyaya çıkan yokuş ve yukarıda seyredilen güzellikler de ruhun düşünceler dünyasına yükselişi olsun (...) Herhalde benim düşünceme göre kavranan dünyanın sınırlarında “iyi” ideası vardır. İnsan onu kolay kolay göremez. Görebilmek için de, dünyada iyi ve güzel ne varsa hepsinin ondan geldiğini anlamış olması gerekir. Görülen dünyada ışığı yaratan ve dağıtan odur. Kavranan dünyada da doğruluk ve kavrayış ondan gelir. İnsan ancak onu gördükten sonra iç ve dış hayatında bilgece davranabilir” (Platon, 2012: 517c). “Görünen dünya sahte ve gerçek diye ayrılır. Bir şeyin yansıması, kopyası, ondan ne kadar ayrıysa, sanıyla bilgi de birbirinden o kadar ayrıdır” (Platon, 2012: 510b). “Öyleyse, seçkin insanları en yüksek saydığımız şeyin bilgisine doğru yöneltmek, onları karanlıklardan ışığa çıkarmak, devletin kurucuları olan bizlere düşer” (Platon, 2012: 519d).

Görüldüğü üzere Platon'a göre ideal sitede iyiyi kötüden ancak filozoflar ayırabilir (Brun, 2007: 115). Zira onlar, episteme ile sanıyı ve gerçek ile kopyayı birbirinden ayıran ve mağaranın dışındaki ışığı gören kişilerdir. Onlar en iyi ideasından en fazla pay alanlardır. İşte bu nedenle devleti filozoflar yönetmelidir. Ayrıca filozoflar, sorumluluk alarak kamuyu aydınlatan kişilerdir. Nitekim Platon'a göre filozofun görevi, Sokrates'in yapmaya çalıştığı gibi, mağaraya dönmek ve mağaradakilerin hakikatlerin farkına varmalarını sağlamaktır. Dolayısıyla, Platon'a göre bir devlette, yönetme otoritesi filozoflara verildiği zaman devlet adaletli olur (Tannenbaum & Schultz 2010: 73-74).

Bununla birlikte Platon, “adaletin insanları bir seferde ahlaki, etik ve sosyal-siyasal yapan iyi ideasının bir niteliği olduğunu söyler. Bu yolla o, özeli kamusala bağlayarak polisteki adaletle bireydeki adalet arasında bağlantı kurar. Sadece doğru bir devlette bireyler hem iyi insanlar hem de iyi yurttaşlar olarak gerçek doğalarını tümüyle gerçekleştirebilirler; böyle bir siyasal düzen olmadan onlar kaos içindedirler” (Tannenbaum & Schultz 2010: 72). Bu yüzden Platon'a göre adaletin, bir tek insanda olduğu kadar bütün bir insan topluluğunda da bulunması gerekmektedir (Platon, 2012: 368e). Ayrıca Platon, *Devlet* diyalogunda devletin amacını toplumun yani bütün yurttaşların mutluluğu olarak açıklar ve bunu sağlamanın yolunun da sınıf ayrımından geçtiğini ifade eder (Platon, 2012: 420c). Dolayısıyla Platon, daha önce de ifade edildiği gibi adaletin ideal toplum ya da devlet düzeninde gerçekleşeceğini düşünmektedir. Bu itibarla Platon'un *Devlet* diyalogu dikkate alındığında adaletin tesis edileceği ideal toplum ya da düzen anlayışının iş bölümü ve sınıf ayrımı düşüncesine dayandığını söyleyebiliriz.

Platon'un Politika Felsefesinde İş Bölümü ve Sınıf Ayrımı

Platon'a göre insan, temel gereksinimleri olan toplumsal bir varlıktır (Platon, 2012: 369b). Dolayısıyla insanın bu durumu, toplum düzenini gerekli kılmaktadır. Öyleyse burada şu soruyu sormak gerekir: Platon'da toplum düzeni nasıl meydana gelir? Platon, bu soruya şöyle cevap vermektedir:

“Bir insan bir eksiği için, bir başkasına başvurur, başka bir eksiği için de bir başkasına. Böylece birçok eksikler birçok insanların bir araya toplanmasına yol açar. Hepsisi yardımlaşarak bir ortaklık içinde yaşarlar. İşte bu türlü yaşamaya toplum düzeni” (Platon, 2012: 369c) denir.

A. Badiou, Platon'un iş bölümünün, “siyasi toplulukların ortaya çıkışını aydınlatmak için, bireysel bir kendi kendine yeterliliğin imkânsızlığından başka bir ilke” olmadığını ifade eder (Badiou, 2015: 91). Bununla birlikte Platon, ihtiyaçlar sonucunda ortaya çıkacak toplum düzeninde toplumun işlerini görecektir çiftçi, duvarcı, dokumacı, kunduracı vb. meslekler ve işler olması gerektiğinden söz eder (Platon, 2012: 369d). Bu durum Badiou'ya göre Platon'un savunduğu iş bölümünü, dolayısıyla gerçek toplumların ortaya çıkışını da aydınlatmaktadır (Badiou, 2015: 92). Görüldüğü üzere ideal toplum düzeninde ilk ortaya çıkması gereken iş bölümüdür.

Öte yandan Platon, kuracağı devlette, bu iş bölümü oluşurken kunduracının sadece kunduracı olmasını ister. Kunduracı, kunduracılığın haricinde bir de kaptanlık yapamaz. Dolayısıyla ona göre bu diğer meslek grupları için de geçerlidir. Yani çiftçi çiftçidir, hâkimin görevini icra etmez. Asker askerdir, askerlik ederken ticaret

yapamaz (Platon, 2012: 397e). Bu yüzden Platon'a göre her sınıf insanın kendi işlerinde kalıp yalnız kendi işleriyle uğraşması adalettir ve bir devleti adaletli yapan ilke de budur (Platon, 2012: 434c). Demek ki Platon'da iş bölümü herkesin anladığı ve ehil olduğu işi yapmasıdır. Bu durumda akıllara şu soru gelmektedir: Kim ya da kimler yönetici olmak ve yönetmek için ehildir?

Devlet diyalogunda devlette yöneten ve yönetilenlerin kimler olacağı meselesine eğilen Platon, "Çiftçiler arasında en iyisi kimdir?" sorusunu sormakta ve yanıtını "Toprağı işlemesini en iyi bilen değil mi?" diye vermektedir. Bu yüzden Platon, tıpkı toprağı işlemesini en iyi bilenler gibi yönetenler ve koruyucular da toplumdaki en iyiler oldukları için devleti bunların kurup yönetmesi gerektiğini söyler (Platon, 2012: 412c). Bununla birlikte *Devlet Adamı* diyalogunda da "aynı bir dümençinin dikkatini her zaman gemi ve gemidekilere yöneltmesi gibi, kanun yazmak yerine kanunlara uygun davranarak kendisiyle birlikte yolcularını kurtarması gibi. Devletin dümenini bu ilkeye göre yönlendirebilen önderler de sanatlarına kanundan üstün bir güç vererek doğru" (Platon, 2011: 297a) yönetim sergilenebileceğini ifade eder. Platon, *Devlet* diyalogunda bu kişilerin yönetim işi için akıllı, değerli, üstelik de toplumla ilgili insanlar olduklarını söylemektedir (Platon, 2012: 412d). Bununla birlikte yöneten ve yönetilenin temelde nasıl belirlendiğine dair şunları ifade eder:

"Bu toplumun birer parçası olan sizler, diyeceğim, birbirinizin kardeşisiniz. Ama, sizi yaratan Tanrı, aranızdan önder olarak yarattıklarının mayasına altın katmıştır. Onlar bunun için baş tacı olurlar. Yardımcı olarak yarattıklarının mayasına gümüş, çiftçiler ve öbür işçilerin mayasına da demir ve tunç katmıştır (...)"(Platon, 2012: 415a-b).

Görüldüğü üzere Platon, insan doğasının altın, gümüş ve demir ya da tunçtan oluştuğunu söylemektedir. Dolayısıyla sınıf ayrımını savunmaktadır. Bu doğrultuda Platon'a göre yöneten kişi de doğal olarak doğası altın olan kişidir. Ancak Platon'un "metaller mitosuna" dayanan sınıf ayrımı anlayışı bir liyakat göstergesi gibi midir yoksa katı bir "kast sistemi" ya da "ırk öğretisi" midir?

"Metaller mitosunun" sınıflı toplum yapısına ve doğuştan kalıtsal farklılıklara ya da doğal niteliksel eşitsizlik anlayışına dayandığına yönelik itirazlar gelmektedir. Zira A. Şenel (1995: 147), Platon'un, akıllıdan akıllı, güçlüden güçlü çocukların doğduğu söyleminin aynı zamanda bir "ırk öğretisi" olduğunu ifade ederken K. Popper (1902-1994) bu durumu katı bir kast sistemi olarak okumaktadır. Popper'a göre Platon'un en iyi devleti en katı sınıf ayrımına dayanır ve bu yönüyle bir kast devletidir. İlave olarak Popper, Platon'un sınıfları kaldırma gibi bir amaç gütmeyeceğini söyler. Bu yüzden, Popper'a göre Platon, her sınıfın kendi işine bakması gerektiği ilkesinden hareketle yönetici yönetir, işçi çalışır ve köle köleliğini yapar anlayışını savunmaktadır (Popper, 2010: 60,119).

Popper, aynı şekilde Platon'un bir sınıftan ötekine geçmesinin siteye karşı işlenmiş en büyük suç (Platon, 2012: 434c) olduğu şeklindeki düşüncesini eleştirmektedir. Popper'a göre bu katı bir sınıf ayrımını haklı gösterme arayışından başka bir şey değildir. Bunların dışında Popper, Platon'a göre yöneticilerin "ırk, eğitim ve değer ölçüleri" olmak üzere üç bakımdan pek çok üstünlükleri olduğunu söyler (Popper, 2010: 63). Dolayısıyla buradaki üstünlük nitelik ve değer yönünden kategorik eşitliğe ve hiyerarşiye dayanan bir üstünlüktür. Ancak her ne kadar Popper, Platon'da katı kast sisteminin olduğunu belirtse de Platon, devlet felsefesinde kategoriler ya da sınıflar arası geçişi mümkün kılmaktadır. Çünkü eğitim için seçilen çocuklar sadece koruyucuların çocukları değildir. Üreticilerin çocuklarından da doğası altın ve gümüş olanlar seçilip Platon'a göre kamusal eğitimden geçmektedir. Hatta Platon, koruyuculardan işe yaramaz çocuk doğarsa diğer sınıfa verilmesi gerektiğini söyler (Platon, 2012: 423d, 415a-c). Nitekim A. E. Taylor, Platon'un en başından itibaren, koruyucu olmak için gerekli meziyetlere sahip olan çocukların diğerlerinden ayrılmasını ve sistematik bir hazırlık sürecinden geçirilip eğitilmesini istediğini ifade eder (Taylor, 2021: 83).

Bununla birlikte A. Arslan, Platon'un sınıflı sisteminin bir kast sistemi olmadığını ifade edip ve haklı olarak katı kast sisteminde kastlar arası geçişin mümkün olmadığını söyler (Arslan, 2010: 409). Öyle ki Platon'a göre sadece bekçiler ya da koruyucular filozof olabilir, ancak bu durum bekçilerin bir dizi eğitim sürecinden geçirilmesinden sonra mümkündür (Platon, 2012: 376b-e, 413d-e, 414a). Nitekim Platon'a göre halkın ruhunda iştah ve eğilimler ağır bastığından felsefe eğitimi onlar için uygun değildir (Ünder, 2019: 7). Dolayısıyla burada asıl eleştirilmesi gereken husus Platon'un sadece koruyucular için eğitimi mümkün görmesidir. Çünkü Platon'un bu düşüncesi evrensel bir eğitim anlayışıyla bağdaşmamaktadır.

Öte yandan L. Arnhart, Platon'un sınıf ayrımı düşüncesini, Popper gibi, yurttaşları üç gruba ayıran katı kast sistemi olarak okumamaktadır. "Sokrates'e göre ebeveynleri kim olursa olsun insanlar doğal olarak onlara en uygun olan grubun içinde yer almalıdırlar" ifadelerine yer veren Arnhart'a göre, Sokrates, bu yolla fırsat eşitliğinin önemini öğretmektedir (Arnhart, 2011: 47). Bununla birlikte her siyasal topluluk, toplumsal iş bölümüne ihtiyaç duyar ve farklı kişiler farklı işleri yaparlar. Böylelikle Sokrates'i konuşturan Platon'a göre iktidar, ayrıcalık ve mülkiyet eşitsiz olarak paylaşılır. Dolayısıyla Sokrates, bu durumun yurttaşları, mesleki atamalarda ve nimetlerin paylaşılması noktasında liyakata dayalı bir sistem olduğu yönünde ikna eder. Ayrıca Arnhart, Sokrates'in, bunun da yapay farklılıklardan ziyade, ancak doğal yeteneklere dayanarak yapılabileceğini iddia ettiğini söylemektedir (Arnhart, 2011: 48). Benzer şekilde Taylor, Platon'un "sık sık yapılan testlerle uygunsuz olanları daha aşağı bir sınıfa düşürmek, aşağı sınıfın hak eden ve yetenekli üyelerini de daha yukarı bir sınıfa yükseltmek" gibi bir amacı olduğunu söylemektedir. Nitekim Taylor, bu durumun ise "devletin her köşesinde *yeteneklere açık kariyer olanakları*" sunduğunu ifade eder (Taylor, 2021: 83).

W.C.K. Guthrie (1906-1981), Platon'un yönetim biçiminin sınıf ayrımına dayanan bir aristokrasi olduğunu belirtmektedir (Guthrie, 1999: 114). Ancak Arslan, bunun bir soy veya kan aristokrasisi olmadığını, bir kabiliyet ve yetenek aristokrasisi olduğunu ifade eder. Ayrıca o, Platon'un insanların liyakatlerine göre yönetilmeleri anlayışının bir "meritokrasi" olduğunu söylemektedir (Arslan, 2010: 410). Bununla birlikte Platon, sınıf ayrımı ve iş bölümü gereği bilge kişilerin başta oldukları "profesyonel politikacılar" ve uzmanlaşmayı gerektiren "profesyonel ordu"yu savunmaktadır (Ağaoğulları, 2009: 219).

Bir başka politika felsefecisi L. Strauss (1899-1973) ise, Sokrates'in öncelikli olarak adaleti aradığını söyler ve Sokrates'e göre adalet ilk olarak soyuna veya hatta cinsiyetine bakılmaksızın, herkese doğasına uygun bir iş verilmesidir. Dolayısıyla yönetici sınıf en iyi insanlardır ve yöneticilerin yardımcıları olan askerler ise en iyi ikinci sınıftır. Buna mukabil tek vasfı yönetilmek olanlar ise iyilik bakımından en geride bulunanlardır. Bu yüzden Platon'un iddiasına göre, hak ettiği şeyi alıyorsa, hiç kimse adaletsizlikten şikâyet edemez (Strauss, 2018b: 254).

Platon'un iş bölümü ya da sınıf ayrımına yönelik aldığı kimi eleştirilere kısaca değindikten sonra onun sınıf ayrımı düşüncesinin temelinde bulunan üç parçalı ruh anlayışından söz edebiliriz. Platon'un sınıf ayrımı anlayışı esasında ruhun üç bölümüne karşılık gelmektedir (Platon, 2012: 435c). Ancak Platon'un ruhu üç bölüme ayıran düşüncesinden önce Pythagoras (MÖ 570-495), insan ruhunu akıl, mantık ve tutku olmak üzere üç bölüme ayırmaktaydı (Laertios, 2007: 391). Nitekim daha sonra Pythagoras'ın bu düşüncesi Platon'da üç parçalı ruh anlayışı ve onun toplumsal yansımaları olarak sınıf ayrımı şeklinde kendini gösterir.

Pythagoras, akıl ve tutkunun diğer hayvanlarda olmasına rağmen mantığın sadece insanlara özgü olduğunu söyler ve ona göre ruhun akıl bölümü ölümsüzdür. Ruhun egemenliği yürekte beyne kadardır. Ruhun yürekteki bölümü tutkudur. Beyindeki kısımları ise akıl ve mantıktır (Laertios, 2007: 391). Pythagoras'ın bu düşüncesine benzer şekilde Platon, içimizde hesaplayan, düşünen akıl yanımız, arzulayan iştihâ yanımız ve üçüncü olarak da azgınlık, kırgınlık yanımız bulunduğunu ifade etmektedir. Ona göre akıl en ölçülü olan yanımızdır. İçimizde olup biten her şeyi kollayıp yönetmek onun görevidir. Öfkenin işi ise onu dinlemek ve ondan yana olmaktır. Platon, içimizdeki yetilerin her birinin işini görmesi durumunda doğru kişi olacağımızı söyler (Platon, 2012: 439e, 441e). Bununla birlikte Platon'a göre nasıl sağlık bedendeki organların tabiata uygun bir düzenle sıraya girmesinden, birbirine bağlanmasından ileri geliyorsa, aynı şekilde adaleti yapan da içimizdeki bölümlerin tabiata uygun bir şekilde bağlanıp sıralanışındadır (Platon, 2012: 444d).

Dolayısıyla Platon, ideal devletinde ruhun üç yanına karşılık gelen üç sınıfın olduğunu ve bu üç sınıfın karşılıklı durumları ve değerlerinden ötürü de bu devletin ölçülü, cesur ve bilge olduğunu söylemektedir. Platon'a göre bilgelik ve cesaret akıl yanıyla iradeye karşılık gelirken ölçülülük ile adalet ruhun tümüyle ilgilidir (Platon, 2012: 435c, 440a-441e). Dolayısıyla yöneticilerin erdemi bilgelik, koruyucunun erdemi cesaret, üretici sınıfın erdemi ise ölçülülüktür. Ancak Platon ölçülülük, cesaret ve bilgelikten geriye kalan ve hepsini tamamlayan değer ise adalet olduğunu ifade eder (Platon, 2012: 432b; 2007: 765d). Buna ilaveten Platon'a göre ruhun bölümleri aynı zamanda toplumsal hiyerarşide belli sınıflara tekabül eder (Topakkaya, 2014: 240). Zira Platon'a göre site, herkesin yararı için hiyerarşize olmuş "yönetmek, yasaları korumak, mal üretmek" gibi üç ayrı etkinliğe dayanır. Bununla birlikte ruh da üç farklı fonksiyonu yerine getiren "düşünmek, hareket etmek, arzu etmek" gibi üç işleve dayanmaktadır. Akıl, *logistikon*, bilgelik sayesinde ruhun tümünü kontrol eder (Mattéi, 2008: 94). Bu yüzden Platon doğası altından olan ve ruhun akıl ve mantık kısmını teşkil eden bilge kişinin yönetici olmasını ister.

Bununla birlikte Platon, *Devlet*'te öne sürdüğü içimizde hesaplayan, düşünen akıl, arzulayan iştihâ ve üçüncü olarak da azgınlık, kızgınlık yanı olan ve bunlara karşılık gelen “parasever, ünsever ve bilgisever” (Platon, 2012: 580d-e, 581c) üçlü insan tipolojisi olduğunu ifade eder (Cevizci, 2011: 30). Ancak Cevizci'nin iddiasına göre Platon daha sonra *Devlet Adamı* diyalogunda bunların yerine ikili bir tipolojiyi geçirir ve birine etkinlik diğerine ise sükûnet ilkesinin hâkim olduğu, sırasıyla güç ya da enerjiyle ölçülülüğe sahip olan iki farklı kişiliğin bulunduğunu söyler (Cevizci, 2011: 30). Görüldüğü üzere Platon, *Devlet* diyalogunda savunduğu üçlü sınıf ayrımı yerine *Devlet Adamı* diyalogunda ikili bir sınıf ayrımı getirmektedir.

Öte yandan yine Cevizci'nin iddiasına göre Platon, *Devlet Adamı*'nda her toplumun veya politik düzenin dünyaya kendi perspektifinden bakan, olayları kendi psikik doğalarından hareketle yorumlayan iki ayrı kişilik tipi ürettiğini ve bu tür kişiliklerden meydana gelen iki sınıf insanın bulunduğunu ileri sürmektedir. Aynı zamanda Platon bu durumun savaş ve barış taraftarlarıyla partilerin doğuşuna ve toplumun bölünmesine yol açtığını belirtmektedir (Cevizci, 2011: 31). Dolayısıyla böylesi olaylar ona göre toplumsal felaketlere ve politik krizlerin çıkmasına neden olur. Bu krizlerin çözümünde ise dokumacılık sanatını (Platon, 2011: 279b, 280a) iyi bilen bir devlet adamının iki sınıf arasındaki dengeyi, ahengi ve toplumsal birliği sağlaması önem arz etmektedir (Cevizci, 2011: 31). Platon, birbirine karşıt olan iki sınıfın idaresinde devlet adamını yetkin görmektedir. Ona göre devlet adamının “farklı insan tiplerini anayasal bir yapı içinde bir araya getirmek, onların karma bir anayasal düzen içinde birbirlerini tamamlayacak ve dengeleyecek şekilde bütünleştirmek” gibi bir misyonu vardır. Bunun da “kamu görevlileri veya devlet hizmetlerinin farklı tipten insanlara verilmesiyle başarılacak veya bir tür kuvvetler ayrılığı ilkesine başvurulmasıyla” (Cevizci, 2011: 31-32) gerçekleşeceğini ifade eder. “Gerçekten de doğaya uygun siyaset, yani bizim siyasetimiz bir devlet kurmak için kötüler ve iyileri rastgele bir biçimde bir araya getirmek istemeyecektir. Kuşkusuz ki ilk olarak halkı denemek isteyecek, denemesi bittikten sonra, halkı bu konuda bilgili ve usta insanların eline verecektir” (Platon, 2011: 308d) ifadelerine yer veren Platon, devlet ya da kamu hizmetlerinde liyakat ve ehliyet sahibi kişilerin önemli mevkilerde bulunmasını da onaylamaktadır.

Öte yandan Platon, *Devlet* diyalogunda filozofların devletlerde kral ya da kral önder, veya filozof olmadıkça, aynı insanda devlet gücüyle akıl gücü birleşmedikçe, kesin bir kanunla herkese yalnız kendi yapacağı iş verilmedikçe, bu devletlerin başının dertten kurtulmayacağını söyler. Platon böylesi bir durumda tasarladığı devletin gerçekleşemeyeceğini ifade eder (Platon, 2012: 473d-e). Çünkü ona göre filozoflar devleti ele geçirmedikçe ne devletin ne yurttaşların dertleri biter ne de tasarladığı devlet gerçekleşir (Platon, 2012: 501e). Görüldüğü üzere Platon, burada bilgelerin yönetimi olan aristokrasiyi savunur. Çünkü Platon, devletin başındakilerin zengin olduklarını söylemektedir. Ancak ona göre bu kişiler altın zengini değil, akıl ve erdem zengini. Nitekim o, insanları mutluluğa ulaştıracak olanın da zenginliğin bu türlü olduğunu ifade eder (Platon, 2012: 521a). Ayrıca *Devlet Adamı* diyalogunda dokuma ustası ve yönetme bilgisine (Platon, 2011: 279b-282d, 292a-b) sahip olan devlet adamını politik krizlerin çözümünün merkezinde görmektedir. Dolayısıyla Platon'un politika felsefesinde ele aldığı yönetim biçimleri de krizlerin çözümü bağlamında önemlidir. Bu yüzden biz de Platon'un politika felsefesinde yer verdiği yönetim biçimlerden söz edeceğiz.

Platon'un Politika Felsefesinde Yönetim Biçimleri

Hatırlanacağı gibi Platon'un *Devlet* diyalogunda ideal toplum ve devlet düzeni yöneticiler, koruyucular ve üreticilerden oluşmaktaydı. Bununla birlikte ona göre yöneticilerin erdemi bilgelik, koruyucularınki cesaret, üretici sınıfın erdemi ise ölçülülüktür ve ölçülülük aynı zamanda hepsinin erdemidir (Platon, 2012: 432b, 435c). Bu durum ideal toplum ve devlet düzeni için de gereklidir. Öte yandan bunun tersi gerçekleştiğinde ise yani cehalet, korkaklık ve ölçsüzlüğün olduğu bir toplumda ise adaletsizlik baş gösterecektir ve o toplum hastalıklı bir toplum olacaktır. Dolayısıyla Platon'un bozuk yönetim şekilleri dediği timokrazi, oligarşi, demokrasi ve tiranlık gibi rejimler ortaya çıkmaktadır (Platon, 2012: 544c-558a).

Nitekim devletin hastalığı olarak gördüğü ilk rejim şân ve şeref düşkünlerinin yer aldığı timokrazi yönetimidir ve bu yönetim en iyi rejim olan aristokrasinin bozulmuş hâlidir. Bununla birlikte timokrazi rejiminin bozulmuş hâli ise gelir üstünlüğüne dayanan oligarşi rejimidir. Platon'a göre oligarşi devletin olabildiğince zengin olmak isteğinin ve doymak bilmeyen bir mülk edinme açlığının sonucudur. Bu, zenginliği ortaya çıkardığı gibi fakirliğin de sebebidir. Bu yüzden bu iki sınıf arasındaki çatışmadan aşırı özgürlük talepleri olan sınıfın rejimi olan demokrasi doğmaktadır. Demokrasi rejiminde ise aşırı özgürlük tutkusu köleliği ve baskıyı getirmektedir. Demokrasi rejiminin bozulmuş hâli de zorbalık veya dikta yönetimini doğurmaktadır (Platon, 2012: 545a-d,

550d, 555b, 557a-d, 562a-d). Dolayısıyla Platon'a göre ideal olmayan bu bozuk yönetim biçimleri toplumda politik krizlerin yaşanmasına neden olur. Platon, *Devlet* diyalogunda en iyi rejim olarak gördüğü aristokrasi dışında liyakatin azalmasıyla doğru orantılı olarak bozuk olan dört siyasi rejimden söz eder (Klosko, 2006: 214).

Platon, *Devlet Adamı* diyalogunda ise politik ve hukuki zemin üzerinde bir rejim sınıflaması yapmaktadır (Cevizci, 2011: 28). Dolayısıyla *Devlet Adamı*'nda siyasi rejimlerin tasnifi değişmektedir. Temele aldığı iki kriter ise "yasaya uyan ve uymayan" devletler ile bu devletlerin başında bulunan kişilerin sayısı olmaktadır (Arslan, 2010: 429). Bu kriterlere göre yasalı ve başta bir kişinin olduğu hükümet krallıktır (monarşi) ve bu en iyi yönetimdir. Öte yandan başta bir kişinin olduğu fakat yasadışı olarak yönetenin rejimi de tiranlıktır ve çekilmez bir yönetimdir (Platon, 2011: 302e; Arslan, 2010: 429). Başta bir azınlığın bulunduğu ve yasaya uygun olarak sergilenen yönetim aristokrasidir. Eğer bu rejim yasadışı bir rejim ise bunun adı oligarşidir (Arslan, 2010: 429). Bununla birlikte Platon'a göre bu rejimlerin hepsi kanunlara göre yönetiliyorsa en kötüsü demokrasidir. Ancak Platon, yasaların ve kanunların hüküm sürmediği rejimlerle demokrasi yönetimini kıyasladığında ise yaşanacak rejimin demokrasi olduğunu söyler (Platon, 2011: 303a-b). Bununla birlikte Taylor, *Devlet Adamı*'nda toplumda dört ara tip yönetim elde edildiğini şöyle ifade eder:

- i. aristokrasi (temel bir 'anayasal hukuka' bağlı az sayıda kişinin yönetimi anlamında),
- ii. bu türden bir yasaya bağlı demokrasi;
- iii. yasadışı demokrasi;
- iv. oligarşi (az sayıda kişinin keyfi yönetimi)" (Taylor, 2021: 102).

Görüldüğü üzere Platon'un rejim tercihinde temel ölçü yasadır. Bu itibarla eğer yasalı olursa başta tercih etmediği demokrasi gibi bir rejimi iyi, öncelikli tercihi olan monarşiyi ise yasalı olmaması hâlinde kötü kabul etmektedir.

Öte yandan Strauss, Platon'un, rejimlere yukarıdan aşağıya inen³ düzeydeki uygulamasında kendine özgü bir anlam yüklediğini ifade eder. Ancak Strauss'a göre Platon'da sadece demokrasi, iniş için bir istisna oluşturmaktadır. Nedeni ise demokrasinin, iyi ve kötü, her şeye tanıdığı kötü şöhretli aşırı serbestlikte felsefeye izin vermesidir. Hâlbuki Platon'a göre filozoflara sadece filozofların yönetimi olarak bilinen aristokraside izin verilmektedir. Dolayısıyla Platon, doğal olarak filozofların yöneticiler olmalarını ister (Strauss, 2018a: 154). Görüldüğü üzere Platon'un, bilgelerin yönetimi olan aristokrasiyi savunup demokrasiyi eleştirmesi aslında herkesin felsefe yapma ve yönetime talip olma isteğinin de önüne geçmek istemesindedir. Platon'un geniş halk kitlelerinin filozof olamayacağı fikri ve felsefeyle ilgilenmesi gerekenleri yalnızca küçük bir azınlıktan müteşekkil görmesi (Platon, 2012: 494a, 496b) bu bağlamda önemlidir.

Platon'un demokrasiye karşı çıkmasının nedenlerinden biri de *Devlet*'te savunduğu sınıf ayırımına dayanan adalet anlayışına bu rejimin imkân tanımamasıdır. Çünkü Platon, yöneticilerin doğasını altından görmekte ve yönetim işinde ehil olduklarını düşünmektedir. *Devlet* diyalogunda filozofların yönetici olmasını, yani aristokratik monarşiyi ideal devlet düzeni olarak bu yüzden istemektedir. Zira devlet, kararlarını bilgece vermelidir ve bilgece karar vermek de bir bilgi işidir. Düşünme ve akıl yürütme asıl filozofun kullandığı araçlardır ve en iyi yargıç da filozoftur (Platon, 2012: 428b, 582d, 583a). Ayrıca Platon'un *Devlet Adamı* diyalogunda da kralın yönetimini bir bilgi işi olarak görmektedir. Ama o, sıradan bir bilgi, bilim değil, diğer bilimler arasından doğan, eleştirel ve yönetici bir bilimdir (Platon, 2011:292b) yani politika bilimidir.

Öte yandan Platon'un bu iki diyalogunda yönetim yönünden bir farklılık ortaya çıkar. Platon, *Devlet* diyalogunda devletin başındakilerin zengin kişiler olduklarını söyler. Ancak bu kişilerin altın zengini değil, akıl ve erdem zengini, insanları mutluluğa ulaştıracak olanın da zenginliğin bu türüsü olduğunu ifade eder (Platon, 2012: 521a). Yani Platon, *Devlet* diyalogunda aristokratik monarşi anlayışını savunur. *Devlet Adamı* diyalogunda ise politik ve hukuki zemin üzerinde yükselen en iyi yönetim biçiminin liyakat ve yasaya saygısı olan anayasal monarşi olduğunu düşünmektedir. Bu geçiş artık Platon'un, *Devlet*'te savunduğu ideal devlet düzeninden *Devlet Adamı* ve daha sonra *Yasalar* diyalogunda da vazgeçtiğini göstermektedir (Gökberk, 1993: 73; Cevizci, 2011: 27-29).

³ "Hesiodos'un *İşler ve Günler*'indeki insan türlerinin, ırklarının düzenlenmesine, bazı göndermeler bulunmaktadır. Beş ırk var: İlki tabii ki altın; ve sonra gümüş çağ gelir, gördüğünüz gibi, yukarıdan aşağıya; ve sonra bronz; ve sonra kahramanlar; ve sonra demir çağı. Başka bir deyişle, Hesiodos'ta genel olarak yukarıdan aşağıya inen bir düzen var, ancak aşağıya iniş dördüncü sırada tuhaf bir kesintiye uğrar". Bkz. (Strauss, 2018a:154).

Her ne kadar Platon, ideal devlet düzeninden hukuk zemini üzerinde yükselen en iyi yönetim lehine vazgeçmiş olsa da yine de filozof kralın yanılmaz biri olduğunu söyler. O, kanunların bir yere kadar kralların işi olduğunu ifade eder ve ona göre en güzeli kanunlar değil, bilgili bir kraldır (Platon, 2011: 294a). Dolayısıyla Platon, devlet adamının gerçek ya da bilimsel yönetme sanatını bilen biri olduğunu öne sürer (Klosko, 2006: 178). Bununla birlikte “*Devlet Adamı*’nda ilke olarak yasa koyucusunu yasanın üzerine yerleştirdiğini veya yasa koyucu filozof hükümdarı yasallığın üzerinde bulunan bir varlık olarak konumladığını görmekteyiz” (Arslan, 2010: 427).

G. Klosko, Platon’a göre gerçek hükümdarın geçmişteki yasalar tarafından kısıtlanmayacağını ifade eder. O, yasaların orijinal kanunlaştırılmasına getirdiği bilimsel anlayışı yeni koşullara uygulayacaktır. Nasıl ki bir doktor daha önce yazdığı reçetelere uymaktan çekilmeyecekse ve bilgilerini doğrudan hastalarının mevcut koşullarına uygulayacaksa, gerçek hükümdar da yasalara uymak zorunda hissetmeyecektir (Klosko, 2006: 178). Bu bağlamda Platon’un, *Devlet Adamı*’ndaki şu sözleri akıllara gelmektedir: “Hekim beklendiğinden daha kısa bir süre içinde döner ve hastasını rüzgârlar ya da mevsimlerden kaynaklanan beklenmeyen bir değişme nedeniyle daha iyi durumda bulursa başkalarına vermektan çekinir mi? Yoksa hekim başka bir reçete vermezken, hastalar da bu yeni reçeteyi bozmaya hakkı olmadığı üzerinde inat mı edecektir?” (Platon, 2011: 295e). Klosko, burada yasaların Platon’un bir doktorun hastalarından uzun bir süre ayrı kalması durumunda bırakacağı talimatlara eşdeğer olduğunu söyler. Çünkü gerçek devlet adamının kuralı üstündür ve değişen koşullara uyum sağlayabilir (Klosko, 2006: 178).

Platon, *Devlet Adamı*’nda ideal düzen arayışından neden vazgeçtiğini şu sözlerle bildirir: “Gerçekten de kentlerde bir arı kovanından çıkar gibi doğuştan üstün ruh ve bedene sahip bir kral olmadığı için, en doğru devletin yolundan giderek kanunlar yazmak için bir araya gelmeliyiz” (Platon, 2011: 301e) demektedir. Nitekim A. Arslan, nasıl bir hekimin her zaman hastalarının yanında bulunmasının mümkün olmadığı hastalarına uygulamaları için yazılı reçeteler bırakması gibi, filozof yasa koyucunun olmadığı ya da öldüğü zaman da toplumun izlemesi gereken yasaları yazılı olarak bırakmasını kast ettiğini ifade eder. Platon’un bu düşüncesi “filozofun mutlak hâkimiyetine dayanan en iyi rejim yerine çoğu zaman ikinci en iyi rejimle, yani filozofun değil de yasanın hâkimiyetine dayanan rejimle” (Arslan, 2010: 428-429) yetindiğini göstermektedir.

Platon, bir diğer diyalogu *Yasalar*’da da ideal bir yönetim biçimine ulaşma arzusunda olup (Şentuna & Babür, 2007: 32) kent kurma ve yasaları yapma işini, insanları erdeme yönelten en iyi araç olarak görmektedir (Platon, 2007: 708d). Ancak adaletsizliğe sürüklenmeden tek başına yönetecek bir insanı bulmak zordur (Platon, 2007: 713c). Bu yüzden Platon, “Yöneticiler” denen kimselere “yasaların hizmetkârları” adını vermesinin, yeni bir ad bulmak hevesiyle olmadığını; bir kentin kurtuluşunun ya da yıkılışının her şeyden çok buna bağlı olduğunu düşündüğünden dolayı verdiği söylemektedir (Platon, 2007: 715d).

Öte yandan Platon’a göre bir devlette yasa güçsüzse ve çiğneniyorsa o devletin yıkılışı çok yakındır. Ancak yasa yöneticilerin üstündeysen ve yöneticiler onun kölesi ise, devletin kurtuluşu ve tanrıların kentlere verdiği bütün nimetleri elde etmek söz konusudur (Platon, 2007: 715d). Ayrıca Platon’a göre yasama önemli bir işleve sahiptir. Ancak Platon, düzeni oturmuş bir kentte iyi çıkarılmış yasaların yürütme işinde beceriksiz olan yöneticilere bırakıldığında, bu durumda yöneticiler maskara olmakla birlikte, iyi yasalardan da yararlanamazlar. Zira Platon’a göre bu iş bilmez yöneticiler yüzünden kentlere olmadık zararlar ve yıkımlar gelir (Platon, 2007: 751c). Bu yüzden Platon’a göre her şeyden önce kişiler yönetim görevlerine hakkıyla getirilmelidir. Ayrıca kendileri ve aileleri çocukluktan seçime kadar yeterince incelenmiş olmalıdır. Daha sonra seçecek kişilerin de adayları kabul ederken ya da geri çevirirken, bu ikisi arasında doğru bir kararla seçim yapabilmek için, bu kişilerin yasa gelenekleri içinde iyi eğitilip yetişmiş olmaları gerekmektedir (Platon, 2007: 751c). Görüldüğü gibi Platon, *Yasalar* adlı diyalogunda da, diğer iki diyalogunda olduğu gibi, politik krizler üzerinden bir düzen arayışı içine girmektedir ve bu durum için bir çözüm yolu bulmaya çalışmaktadır. Ancak bu diyalogunda önerdiği çözüm yolu ise yasaların üstünlüğüdür (Gökberk, 1993: 73). Platon, *Devlet Adamı* diyalogunda olduğu gibi *Yasalar*’da da devlet hizmetlerinde liyakat ve ehliyet sahibi kişilerin bulunmasını önemsemektedir.

Bununla birlikte Platon’un *Devlet* diyalogunda hükümdar yasanın üstünde yer alırken, en iyi ikinci devleti savunduğu *Devlet Adamı* ve *Yasalar* diyalogunda ise yasa hükümdarın üstündedir (Arslan, 2010: 432). Öyle ki Platon, *Yasalar* diyalogunda politik yönetimde en iyiden göreceli olarak vazgeçmiş, en iyi ikinci devlete yönelmiştir (Gökberk, 1993: 73). Dolayısıyla *Devlet Adamı* diyalogunda “üstü örtük bir şekilde genç bir tiranın, hükümdarın gücü ile filozofun bilgeliğinin bir araya gelmesinin, yani filozofun krala danışmanlık etmesini” (Arslan, 2010: 432) *Yasalar* diyalogunda daha açık olarak şu şekilde ifade eder: “Bana tiranlıkla yönetilen bir kent

verin; başındaki tiran da genç, belleği güçlü, kolay kavrayan, yiğit ve yaradılıştan eli bol olsun; içindeki öteki erdemlerin bir işe yaraması bekleniyorsa, daha önce erdemın bütün parçalarına eklenmesi gerekir (...)" (Platon, 2007: 710b). Bununla birlikte Platon'a göre, toplumsal erdemlerin üstüne çıkıp bu yetileri kazanamayan kişi devletin tümünü yönetecek hale gelemmez. Ancak başkaları yönetirken onlara yardımcı olur (Platon, 2007: 768a). Görüldüğü üzere bu pasajlarında filozofun danışmanlık yapmasını istemektedir. Dolayısıyla Platon'un, *Devlet*'teki bilgelerin kişisel yönetimi yerini *Yasalar*'da bürokrasi, felsefenin yerini ise gelenek, görenek ve yasalar alır (Gökberk, 1993: 73; Arslan, 2010: 432).

Platon'un, *Devlet* gibi, *Devlet Adamı* ve *Yasalar* diyalogları da onun politika felsefesine yöneliktir. Platon, bu diyaloglarında adaleti ve adil yönetimi aramaktadır. Ancak o, *Devlet*'te savunduğu kimi düşüncelerinden daha önceki paragraflarda ifade edildiği gibi vazgeçer. Örneğin Platon *Yasalar* diyalogunda "uyum, akli başındalık ve özgürlük" gibi değerlerin yasa koyucu tarafından gözetilmesi gerektiğini ifade eder. Platon, burada devlet düzenlerinin demokrasi ve monarşi gibi iki ana düzeni olduğunu ve monarşinin Perslerde demokrasinin ise kendi sitesinde en uç noktalarına ulaştığından söz eder. Bununla birlikte Platon'a göre, diğer rejimlerin hemen hepsi bu iki sistemin çeşitlemeleridir. Dolayısıyla özgürlük ve uyum sağ görüşle birleşecekse, her iki rejim tarafından oluşan karma bir yönetim olmalıdır (Platon, 2007: 693e). Benzer şekilde Platon, ideal devlet düzeni yerine *Devlet Adamı*'nda ikinci iyi yönetimi geçirir ve bu yönetim türünde "rıza, liyakat ve hukuk" gibi üç ölçüt koyar. Dolayısıyla yönetimi yönetenlerin rızasına veya gönüllülüğüne dayandıran Platon, söz konusu ölçütlerden rızayı, meşru yönetim şekillerini, bilhassa da kral veya tek adamın yasaya uygun yönetimini veya anayasal monarşiyi tiranın baskıcı, despot yönetiminden ayırmak için kullanmaktadır. Bununla birlikte diğer iki ölçüt de liyakat ve hukuktur (Cevizci, 2011: 27, 28). Platon *Yasalar* adlı diyalogunda ise artık bilgelerin yönetiminde ısrar etmemektedir. O, bu diyalogunda yasaların üstünlüğünden söz etmekle birlikte daha önce de ifade edildiği gibi filozofun yöneticiye danışmanlık yapmasını istemektedir. Bununla birlikte artık Platon, idealist devlet anlayışından realist devlet anlayışına geçmekte (Gökberk, 1993: 73), yani "gökyüzünden yeryüzüne indirilmiş felsefe" düşüncesini temsil etmektedir (Cevizci, 2011: 19). Görüldüğü üzere Platon'un, politika felsefesinde bilgelerin yönetimi olan aristokratik monarşiden, filozofun yöneticilere danışmanlık yaptığı anayasal monarşi ve yasaların üstünlüğüne bir geçiş söz konusudur.

Ancak Platon, *Yasalar* diyalogunun son bölümünde ise şu soruyu sorar: "İnsan devlet adamının hedeflemesi gereken amacı bilmiyorsa, her şeyden önce "yönetici" adına layık mıdır? Sonra, amacını kesinlikle bilmediği bir şeyi koruyabilir mi?" (Platon, 2007: 962b). Bu yüzden Platon, devletin amacını ve bu amaca ne şekilde ulaşması gerektiğini hangi yasaların ve hangi insanların iyi olduğunu gösterecek bir kuruma ihtiyaç duyulduğunu ifade eder (Platon, 2007: 962b). Platon'a göre bu kurum, Gece Konseyi'dir. Platon, bu konsey ile ikinci en iyi devletini aslında *Devlet* diyalogunda tasarladığı ideal devlete bir adım daha yaklaşırma gayretindedir. Zira bu kurum, ortada ne *karma anayasa*, ne de *denge-fren sistemini* bırakacaktır. Ona göre bu konsey, tek başına devletin ruhu olacaktır. Bununla birlikte konsey üyeleri iyi eğitim almış, din ve felsefeye hâkim, çeşitli bilimlerde uzmanlaşmış kişilerden oluşmaktadır. Ayrıca Platon, bu kişileri toplumsal erdemleri bakımından lekesiz ve adeta tanrısal kişiler olarak tasarlamıştır (Ağaoğulları, 2015: 122-123). Dolayısıyla Gece Konseyi'nin üyeleri, yasalarda kaçınılmaz olarak eksik dile gelen mutlak ahlak ölçülerini iyi bildikleri için *Devlet*'te anlatılan filozof-yöneticilere daha çok yakındırlar (Şentuna & Babür, 2007: 43). Nitekim Gece Konseyi, Platon'un *Devlet*'inde idealize ettiği yönetime benzemektedir.

Öte yandan Taylor, Platon'un Syrakusa'da yaşadığı başarısız deneyin *Yasalar*'da bilge bir yasakoyucu ile genç hevesli bir yöneticinin birlikteliğinde başarılı ve sağlam bir yönetim oluşturduğu görüşünde hâlâ ısrarcı olduğunu söyler. Bununla birlikte Taylor, Platon'un *Devlet*'te ortaya koyduğu idealleri aslında terk etmediğini belirtmektedir (Taylor, 2021: 24, 31).

Sonuç/Değerlendirme

Platon'un düşüncesini harekete geçiren ve tetikleyen ana sorun yaşanan politik krizlerdir. Bu krizlerin ortaya çıkmasında Perslerle yapılan savaşlar, Yunan dünyasındaki liderlik mücadelesi ve klasik demokrasi geleneği içinde iktidarın el değiştirmesi gibi pek çok şey vardır. Bu sorunlar Platon'u politik felsefe bağlamında çözüm arayışına itmiştir. Dolayısıyla klasik politika felsefesinin kurucularından olan Platon, döneminin politik meselelerine duyarsız kalmamış ve sitesinde yaşanan politik krizlere de çözüm aramıştır.

Platon'un bu çözüm arayışı aslında iyi bir toplumun ve devletin arayışıdır. Nitekim Platon'un, politika felsefesinde yapmaya çalıştığı insanların mutlu ve güvenli bir şekilde yaşayacakları ideal toplum ve devlet düzeni

kurmaktır. Dolayısıyla Platon'un, bu ideal toplum ve devlet düzeni kurma arzusu *Devlet, Devlet Adamı ve Yasalar* gibi diyaloglarda yönetim alanında yaşanan değişimlerin kaynağında yer alır. Bununla birlikte Platon'un, ülke dışına yaptığı bir dizi seyahatler ve edindiği politik tecrübelerinde yönetim alanındaki değişimlerin bir başka nedeni olarak görülebilir.

Platon, insanların mutlu ve güvenli bir toplum ve devlet düzeninde yaşayabilmeleri için *Devlet* diyalogunda belirttiği üzere filozofların kral ya da yönetici olduğu iş bölümü ve sınıf ayırımına dayanan toplumsal yapıyı zorunlu görmektedir. Çünkü Platon'a göre, iş bölümü ve dolayısıyla sınıf ayırımında belirlenen bir toplumsal sistem adaletin tesisi için önem arz eder. Bu da filozofların yönetimi olan aristokratik monarşiyi gerekli kılmaktadır.

Öte yandan *Devlet Adamı* ve *Yasalar*'da politik krizlere çare aramayı sürdüren Platon, *Devlet* diyalogunda savunduğu iş bölümü ve sınıf ayırımına dayanan aristokratik monarşiden ideal bir toplum ve devlet düzeninin çıkmayacağını farkındadır. Bu yüzden Platon, ikinci en iyi dediği devlet modeli üzerinde odaklanmıştır. Bu model ise artık filozofun kral ya da yönetici olmasından ziyade yöneticiye danışmalık yaptığı realist bir toplum ve devlet düzenidir. Bununla birlikte Platon, hukuk ve yasanın üstün olduğunu kabul eder. Dolayısıyla bu sistem yasaların üstünlüğüne dayanmaktadır. Ancak Platon, *Yasalar* diyalogunun son bölümünde ise Gece Konsey'inden söz eder. Aslında bu konsey onun ikinci en iyi devletini *Devlet* diyalogunda tasarladığı ideal devlete dönüştürme tutkusundan vazgeçmediğini göstermektedir.

Son olarak Platon'un politika felsefesinde yer alan yönetim biçimleri ve sınıf ayırımına dair görüşlerinin kendisinden sonraki pek çok düşünür üzerinde olumlu ya da olumsuz tesirlerinin olduğu bilinmektedir. Nitekim Platon, kimi düşünürler tarafından egemenliği belli bir zümreye veya sınıfa verdiği için, doğal niteliksel eşitsizliği ve ırk öğretisini savunduğu için eleştirilmiştir. Buna ilaveten *Devlet* diyalogunda tasarladığı ideal toplum ve devlet tasarımı da pek çok düşünür tarafından otoriter bir rejim olarak görülüp eleştirilmiştir. Öte yandan savunduğu nitelikli iş bölümünün yarattığı fırsat eşitliğinden ve ehliyet sahibi kişilerin kamu hizmetlerinde yer almasına dair düşüncelerinden dolayı da olumlu eleştiriler almıştır. Bu ve benzeri eleştirileri çoğaltabiliriz. Ancak Platon'un *Devlet Adamı* ve *Yasalar* diyaloglarını dışarda tutarak sadece *Devlet* diyalogu üzerinden bir okuma ve eleştiri yapmak doğru olmasa gerekir. Çünkü Platon'un politika felsefesi sadece *Devlet* diyalogundan ibaret değildir. Zira bu çalışmada görüldüğü üzere Platon, *Devlet* diyalogundaki politika felsefesine dair sınıf ayırımı ve yönetim şekillerine dair kimi fikirlerini diğer diyaloglarında değiştirmiştir ve aynı zamanda Platon'un bu üç diyalogu politika felsefesinde nasıl bir değişimin ve dönüşümün yaşandığını da gözler önüne sermektedir.

Kaynakça

- Ağaoğulları, M. A. (2009). *Kent Devletinden İmparatorluğa*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Ağaoğulları, M. A. (2015). Platon'un Bilişi. M. A. Ağaoğulları, (Ed.), *Sokrates'ten Jakobenlere Batı'da Siyasal Düşünceler* içinde (ss.91-123). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Arnhart, L. (2011). *Platon'dan Rawls'a Siyasi Düşünce Tarihi* (A. K. Bayram, Çev.). Ankara: Adres Yayınları.
- Arslan, A. (2010). *İlkçağ Felsefe Tarihi -Sofistlerden Platon'a-*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Badiou, A. (2015). *Platon'un Devleti* (S. Kılıç, N. Özyıldırım, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Brun, J. (2007). *Platon ve Akademia* (İ. Yerguz, Çev.). Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Cevizci, A. (2011). "Önsöz". *Devlet Adamı* (F. Akderin, Çev.). İstanbul: Say Yayınları.
- Gökberk, M. (1993). *Felsefe Tarihi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Guthrie, W.C.K. (1999). *İlkçağ Felsefe Tarihi* (A. Cevizci, Çev.). Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Laertios, D. (2007). *Ünlü Filozofların Yaşamları ve Öğretileri* (C. Şentuna, Çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Klosko, G. (2006). *The Development of Plato's Political Theory*. New York: Oxford University Press.
- Mattéi, J. F. (2008). *Platon* (İ. Yerguz, Çev.). Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Platon. (2012). *Devlet* (S. Eyüboğlu, M. A. Cimboz, Çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Platon. (2011). *Devlet Adamı* (F. Akderin, Çev.). İstanbul: Say Yayınları.
- Platon. (2010). *Mektuplar* (F. Akderin, Çev.). İstanbul: Say Yayınları.

- Platon. (1946). *Sokrates'in Savunması* (N. Berkes, Çev.). İstanbul: Sosyal Yayınlar.
- Platon. (2007). *Yasalar* (C. Şentuna, S. Babür, Çev.). İstanbul: Kabalıcı Yayınevi.
- Popper, K. (2010). *Açık Toplum Düşmanları, Cilt I: Platon* (M. Tunçay, Çev.). Ankara: Liberte Yayınevi.
- Strauss, L. (2018a). *Platon'un Politik Felsefesi- Kriton Cilt 2- 1966 Güz Döneminde Verilen Dersler* (Ö. Orhan, Çev.). İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Strauss, L. (2018b). *Platon'un Politik Felsefesi- Savunma Cilt 1- 1966 Güz Döneminde Verilen Dersler* (Ö. Orhan, Çev.). İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Şenel, A. (1995). *Siyasal Düşünceler Tarihi, Tariböncesinde İlkçağda Ortaçağda ve Yeniçağda Toplum ve Siyasal Düşünüş*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Şentuna, C., & Babür, S. (2007). "Giriş", *Yasalar* (C. Şentuna, S. Babür, Çev.). İstanbul: Kabalıcı Yayınevi.
- Tannenbaum, D. G., & Schultz, D. (2010). *Siyasî Düşünce Tarihi Filozof ve Fikirleri* (F. Demirci, Çev.). Ankara: Adres Yayınları.
- Taylor, A. E. (2021). *Platon/ Bilgi, Ruh ve Devlet* (C. İ. Özkan, Çev.). Ankara: Fol Kitap.
- Topakkaya, A. (2014). *Sistemik Felsefe Bağlamında Platon- Aristoteles Karşılaştırması*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Ünder, H. (2019). Platon'un Devletinde Eğitim Ve İnsan Doğası. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences* (JFES), 26 (1), 185-201. DOI: 10.1501/Egifak_0000000518

EXTENDED SUMMARY

The study aims to make an assessment of Plato's (427-347 BC) class division and management styles in his political philosophy. In this context, it has been tried to make a review that includes an understanding of class division, which he considers necessary for the social order, by taking into account Plato's dialogue called *The Republic*, and also the dialogues called *The Statesman* and *Laws*. In addition, the forms of government that Plato considered necessary for the ideal state order were mentioned. In his political philosophy, Plato draws attention to the political crisis in the city and seeks the ideal administration, which he thinks is incomplete. He sees the aim of his political action as the solution to political crises in the city. For this reason, he tries to build a new order in his political philosophy and overcome political crises. Thinking that overcoming the political crisis can only be possible with the provision of justice in the society and the state order, Plato, at the beginning of his dialogue, pursues the question "What is justice?" Such a question is elaborated by Plato's quest for just people, just society, and just government. The quest for justice, which constitutes the fundamental perspective of Plato's political philosophy, actually reveals the reasons why the philosopher resorted to a class division and division of labor.

In this direction, in this study, firstly, the place of the question "What is justice", which dates back to ancient times, in Plato's political philosophy tried to be determined. Plato, who naturally sought the answer to this question because he was a close witness of the political crises faced by the site he was a citizen of, thought that justice would only take place in an ideal society or state order. In this respect, considering Plato's *State* dialogue, we can say that the understanding of ideal society or order in which justice will be established is based on the idea of division of labor and class division.

Secondly, the place of division of labor and class distinction in Plato's political philosophy and the change in these ideas are mentioned in the study. While doing this, the views of some thinkers who criticize Plato's division of labor and class separation approach, either positively or negatively, are also included. According to Plato, human is a social being with basic needs, and division of labor occurs in line with human needs, and this is necessary for the provision of an ideal social order. However, division of labor in Plato is only possible if everyone does the work that they understand and are capable of. However, naturally, Plato's understanding of this division of labor brings to mind the question of who is/are competent in the field of management.

While presenting an analysis of human nature, Plato, who likens various human natures to metals in the form of gold, silver and iron or bronze, expands this diversity in a way that allows class distinction in the social structure. In this direction, Plato thinks that the nature of the person who rules is like a gold mine. This understanding of Plato brings debates such as "is this understanding of class distinction based on Plato's "myth of metals" an indication of merit or is it a rigid "caste system" or "race doctrine?" As a matter of fact, Plato's "myth of metals" received negative criticism from some thinkers that it was based on class society structure and innate hereditary differences or natural qualitative inequality. As a matter of fact, just as Plato received negative criticism from some thinkers that the "Metals myth" was based on the class society structure and innate hereditary differences or the understanding of natural qualitative inequality, it also received positive criticism from some thinkers who interpreted the class society structure and social division of labor as discovering people's abilities, being based on merit and sharing the blessings.

Thirdly, in the study, the forms of government in Plato's political philosophy are emphasized and it is mentioned how Plato classifies the forms of government. In this context, the study focuses on how the change in management styles took place in Plato's three dialogues on political philosophy. So much so that while Plato defends an aristocratic monarchy, which is the rule of the wise, as an ideal management model in the *State* dialogue, he defends the constitutional monarchy in the *Statesman* dialogue. In his dialogue called *Laws*, Plato, who defends the rule of law, also wants the philosopher to advise the ruler. However, Plato agrees that the law and legal regularities are supreme. Therefore, this system is based on the rule of law. However, Plato mentions the Night Council in the last part of the *Laws* dialogue. In fact, this council shows that he has not given up on his passion to transform his second best state into the ideal state he envisioned in the *State* dialogue.

On the other hand, how Plato classifies the regimes in these three dialogues is also discussed in the study. Regimes such as timocracy, oligarchy, democracy and tyranny, which Plato called corrupt government forms, were included. While Plato sees democracy as one of the bad regimes in the *State* dialogue, in the *Statesman* dialogue, we see that he changed the order of democracy from the best to the worst in the legal and illegal

distinction. Because in Plato's dialogue, it is seen that the basic criterion in the choice of regime is the law. In this respect, he considers a regime such as democracy, which he does not prefer at first, good if it is based on the law, and accepts the monarchy, which is his primary choice, as bad if it is not based on the law.

Finally, in the study, the positive or negative effects of Plato's views on management styles and class separation, especially in political philosophy, on many thinkers after him were expressed. As a matter of fact, Plato has been criticized by some thinkers for giving the dominance to a certain group or class, for defending natural qualitative inequality and the doctrine of race. In addition, the ideal society and state design designed by Plato in the State dialogue has also been evaluated as an authoritarian regime by many thinkers. On the other hand, he received positive criticism for the equality of opportunity created by the qualified division of labor he advocated, and for his thoughts on the participation of qualified people in public services. We can multiply this and similar criticisms. However, leaving out Plato's The Statesman and Laws dialogues, it would not be right to read and criticize only on the State dialogue. Because Plato's political philosophy is not just a dialogue of the State. Because, as seen in this study, Plato changed some of his ideas on political philosophy in the State dialogue in other dialogues, and at the same time, these three dialogues reveal what kind of change and transformation took place in Plato's political philosophy.